

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

THE ROLE OF CRIME ANALYSIS IN ENSURING NATIONAL SECURITY

Биков І.О., к.ю.н., к.ю.н., старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблемних питань кримінального аналізу,
голова Ради молодих вчених

Одеський державний університет внутрішніх справ,
адвокат

ORCID ID: 0000-0001-8206-2202

У статті проаналізовано концептуальну проблематику ролі кримінального аналізу та його осмислення як інституту забезпечення національної безпеки. Основна увага приділена вивченню методологічних та практичних аспектів кримінального аналізу, його впливу на систему національної безпеки, а також визначенню ключових завдань та функцій цього інституту в забезпеченні національної безпеки. Розглянуто основні теоретичні підходи до осмислення кримінального аналізу, його інтеграцію у правову систему та значення для профілактики та протидії злочинності. Проаналізовано сучасні виклики та перспективи розвитку цього напрямку в контексті забезпечення стабільності та безпеки держави.

Автором аналізуються різні підходи до структури та функціонування кримінального аналізу як інституту національної безпеки. Розглядаються питання організації та ефективності роботи правоохоронних органів, їх взаємодії з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки. Особлива увага приділяється технологічним інноваціям та використанню сучасних методів аналізу даних у кримінальному аналізі.

Окремо підкреслюється важливість міжвідомчої координації та обміну інформацією для підвищення ефективності кримінального аналізу. Досліджуються правові та етичні аспекти використання кримінального аналізу, зокрема питання конфіденційності, захисту персональних даних та дотримання прав людини в концепції забезпечення національної безпеки.

На основі проведеного аналізу автором статті зроблено висновок про необхідність удосконалення законодавчої бази та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність правоохоронних органів сектору забезпечення національної безпеки у сфері реалізації та застосування результатів кримінального аналізу та міжвідомчого обміну інформацією. Автором наголошується увага на задоволенні потреб у підвищенні кваліфікації фахівців, що працюють у цій галузі, та впровадженні найкращих світових практик у національну практику впровадження кримінального аналізу для забезпечення національної безпеки.

Стаття надає всебічний огляд ролі кримінального аналізу в системі національної безпеки, вказуючи на його ключове значення у забезпеченні правопорядку та протидії загрозам безпеці держави.

Ключові слова: кримінальний аналіз, інформаційно-аналітична діяльність; аналітична розвідка; правоохоронна діяльність керована аналітичною розвідкою; оперативний пошук інформації; інформація з відкритих джерел; відкриті джерела інформації; інформаційна розвідка; розвідка на основі відкритих джерел; національна безпека.

The article analyses the conceptual issues of the role of criminal analysis and its understanding as an institution of national security. The main attention is paid to the study of methodological and practical aspects of criminal analysis, its impact on the national security system, as well as to the identification of key tasks and functions of this institution in ensuring national security. The author examines the main theoretical approaches to understanding criminal analysis, its integration into the legal system and its importance for crime prevention and counteraction. The author analyses the current challenges and prospects for the development of this area in the context of ensuring the stability and security of the State.

The author analyses various approaches to the structure and functioning of criminal analysis as an institution of national security. The issues of organisation and efficiency of law enforcement agencies and their interaction with other national security actors are considered. Special attention is paid to technological innovations and the use of modern methods of data analysis in criminal analysis.

The importance of inter-agency coordination and information exchange to improve the effectiveness of criminal analysis is emphasised. The article also examines the legal and ethical aspects of the use of criminal analysis, in particular, the issues of confidentiality, protection of personal data and respect for human rights in the concept of national security.

Based on the analysis, the author comes to the conclusion that it is necessary to improve the legislative framework and regulations governing the activities of law enforcement agencies of the national security sector in the area of implementation and application of the results of criminal analysis and interagency information exchange. The author emphasises the need to address the need for professional development of specialists working in this area and to introduce the best international practices into the national practice of implementing criminal analysis for national security.

The article provides a comprehensive overview of the role of criminal analysis in the national security system, pointing out its key importance in ensuring law and order and countering threats to the security of the State.

Key words: crime analysis, information and analytical activities; analytical intelligence; intelligence-led law enforcement; intelligence-led law enforcement; operational information retrieval; open source information; open sources of information; information intelligence; open source intelligence; national security.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення здебільшого пов'язані з потребою всебічного забезпечення національної безпеки. Сучасний етап розвитку державних інституцій, правоохоронних органів та інформаційного суспільства характеризується активним впровадженням різного роду інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій. Зазначене актуалізує питання аналітичного та інформаційно-аналітичного обробітку інформації з метою забезпечення національної безпеки. Теоретичне осмислення кримінального аналізу як інституту забезпечення національної безпеки є новим для національної наукової доктрини. Відмітимо, що сприйняття кримінального аналізу нині активно поширюється в правоохоронній сфері в цілому та стосується впровадження філософії

поліцей діяльності, керованої аналітикою. Разом із тим, пропонуємо поглянути на можливості кримінального аналізу ширше, а саме в аспекті його спроможності бути корисним для виконання завдань національної безпеки, що, на нашу думку, концептуально, є ширшим поняттям, а ніж поняття правоохоронна діяльність.

Різного роду експерти та вузькопрофільні фахівці та практики у галузі правоохоронної діяльності все частіше наголошують на позитивному впливі методик кримінального аналізу та цифрової розвідки на основі відкритих джерел інформації при розслідуванні кримінальних правопорушень та провадження правоохоронної та превентивної діяльності. У даному контексті, кримінальний аналіз зарекомендував себе з позитивної точки зору, що

дає підстави, на нашу думку, розширити сфери його застосування, а саме сприймати як інститут забезпечення національної безпеки. Але національна практика характеризується різними підходами та неузгодженістю змісту, видів і рівнів кримінального аналізу, поруч із чим наявна й проблематика взаємодії державних органів у даному контексті. Частково зазначена проблематика наявна за умов відсутності концептуалізації кримінального аналізу в контексті забезпечення національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти досліджуваної проблематики на загальнотеоретичному рівні досліджувалися рядом вітчизняних науковців таких як: В. Андрушко, Д. Афонін, В. Баратюк, О. Березенський, О. Виноградов, Л. Герасименко, Г. Горбенко, С. Демидюк, О. Засць, К. Ісмаїлов, Ю. Кардашевський, М. Карчевський, Г. Катамадзе, М. Корнієнко, О. Користін, Ю. Крутік, А. Мовчан, В. Некрасов, Н. Свиридюк, А. Тимошин, О. Тихонова, О. Фаріон, І. Федчак, Г. Форос, А. Ханькевич, Д. Швець, В. Шендрик та інші. Частково проблематика досліджувалася в контексті забезпечення прикордонної безпеки та протидіїм терористичним загрозам і розбудови систем інтегрованого управління кордонами такими вченими як: О. Бінковський, В. Кириленко, Д. Купрієнко, А. Курашкевич, М. Литвин, Г. Магась, А. Махнюк, В. Петров та інших учених. Поруч із наведеним вище, відмітимо і те, що проблематика кримінального аналізу активно досліджувалася й такими іноземними вченими як: Рейчел Боб Сантос (Rachel Boba Santos), Майкл Скот (Michael S. Scott), Стівен Готліб (Steven Gottlieb), Шелдон Аренберг (Sheldon Arenberg), Рей Сінх (Raj Singh) та іншими.

Огляд наукових досліджень вищевказаних авторів дає підстави стверджувати, що теоретичні та практичні аспекти ролі кримінального аналізу в забезпеченні національної безпеки є малодослідженими. Національна наукова доктрина в переважній більшості зосереджена на дослідженні кримінального аналізу в контексті правоохоронної діяльності, саме тому, кримінальний аналіз з точки зору реалізації його потенціалу широкого застосування для забезпечення потреб національної безпеки залишається малодослідженим.

Метою статті є комплексне дослідження суті, змісту та перспектив кримінального аналізу в контексті забезпечення національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день існують різноманітні методи та засоби збору інформації, як, серед іншого, проводяться уповноваженими органами з метою виконання завдань із забезпечення національної безпеки. За таких реалій, виникає комплексна потреба в якісній аналітичній обробці вказаних даних з певною метою, досягнення якої є необхідним для забезпечення національної безпеки. Завдяки активному використанню цифрових та інформаційних технологій сучасний інформаційний простір насичений значною кількістю загальнодоступної різнопланової інформації, яка може бути піддана аналітичній обробці. Так, з метою якісної аналітичної роботи з такою інформацією, серед іншого, ефективним вбачається використання методології та інструментів кримінального аналізу. Водночас такі дані та інформація при її аналізі може бути корисною з точки зору наявності в ній відомостей про ті чи інші загрози національній безпеці.

Водночас модель правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою заснована на комплексному застосуванні статистичних даних, даних аналітичних розвідок, ефективних аналітичних інструментів та методик, які допомагають формувати та прогнозувати криміногенну ситуацію та визначати заходи протидії злочинності та прийняття управлінських рішень при плануванні правоохоронної діяльності та діяльності із забезпечення національної безпеки. Зазначене вище, розкриває перспективи та потенціал відносно нової для національної правової

системи концепції, методики та практики збору та аналізу інформації, що є корисною не лише для збору значимої інформації для проведення правоохоронної діяльності, а і для забезпечення національної безпеки.

Дефініція поняття кримінального аналізу не є чітко встановленою в наукових колах. Кримінальний аналіз - це термін, який використовується для опису широкого кола дій та ідей [1]. Кримінальний аналіз тісно пов'язаний з організацією проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності. Цей процес не лише фокусується на виявленні та вирішенні проблем злочинності, але також служить комплексною основою для покращення реагування поліції на всі аспекти її роботи [2]. Кримінальний аналіз є комплексом систематичних аналітичних процесів, спрямованих на надання своєчасної та відповідної інформації про моделі злочинності та кореляції тенденцій. Ця інформація допомагає оперативному та адміністративному персоналу планувати використання ресурсів для запобігання та припинення злочинної діяльності, сприяє процесу розслідування, підвищує ефективність затримань і розкриття справ [3, с.13]. Кримінальний аналіз є дисципліною, що зосереджена на деталях, де аналітик намагається встановити істину про певну ситуацію. Використовуючи методи та достовірну інформацію для підтвердження фактів, аналітик формулює ефективний план дій [4, с. 8]. Кримінальний аналіз є систематичним дослідженням злочинності та правопорушень, а також інших питань, пов'язаних з правоохоронною діяльністю. Він враховує соціально-демографічні, просторові та часові чинники для сприяння затриманню злочинців, забезпечення об'єктивного розуміння кримінального середовища, оцінки та зниження рівня злочинності, а також запобігання окремим видам злочинів [5].

Зазначені поняття, хоч і є різними, однак їх поєднує єдина концепція того, що в основі їх сутнісного розуміння лежить ідея комплексного збору та обробки даних з метою подальшого їх використання в правоохоронній діяльності.

Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» визначає поняття кримінального аналізу, як інформаційно-аналітичної діяльності, спрямованої на встановлення взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно з ними пов'язаними, їх оцінювання та інтерпретацію, прогнозування розвитку досліджуваних подій з метою їх використання для виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави [6].

На нашу думку, дане поняття є обґрунтованим, але в контексті дослідження, відмітимо те, що кримінальний аналіз, як інформаційно-аналітична діяльність може бути використаний для забезпечення потреб національної безпеки, адже зазначена інформаційно-аналітична діяльність має бути спрямована не лише на первинну обробку інформації, її збір, систематизацію та класифікацію. Вбачається, що в наслідок інформаційно-аналітичної роботи досягається якісна та змістовна обробка інформації, яка полягає у виявленні взаємозв'язків та елементів інформації, як наслідок отримання нового знання, що може бути використано для прийняття управлінського рішення.

У даному контексті слухним є підхід Джері Реткліфа (Jerry H. Ratcliffe), який зазначає, що кримінальний аналіз може базуватися на дослідженні більш широких тенденцій, а ніж кримінальні події та повинен базуватися на розумінні широкого спектру аспектів [7]. Відмітимо й те, що прогнозування майбутніх тенденцій та ризиків було в основі кримінального аналізу, як аспекту поліцейської діяльності [8].

З огляду на викладене вище, кримінальний аналіз може бути ефективним інструментарієм інформаційно-аналітичної обробки інформації для цілей забезпечення національної безпеки.

Аналітика спрямована на дослідження глибинного змісту фактів, явищ і процесів, їх представлення у вигляді теоретичних моделей, вироблення адекватних оцінок ситуації, прогнозування та підготовку управлінських рішень. У контексті національної безпеки це особливо важливо для розробки ефективних стратегій та прийняття рішень, спрямованих на забезпечення стабільності та захисту держави. Аналітичні методи дозволяють глибше зрозуміти сутність загроз і ризиків, пов'язаних з національною безпекою, а також оцінити їх потенційний вплив. Завдяки цьому, можливо розробити більш точні прогнози щодо розвитку ситуацій та ефективні стратегії для їх вирішення. Використання теоретичних моделей в аналітичних дослідженнях сприяє формуванню обґрунтованих управлінських рішень, що є критично важливим для забезпечення національної безпеки. Це також дозволяє вдосконалювати підходи до протидії загрозам, підвищуючи ефективність заходів, спрямованих на зниження рівня ризику для держави та її громадян.

Таким чином, кримінальний аналіз у забезпеченні національної безпеки є систематичним інформаційно-аналітичним дослідженням злочинної діяльності, що включає в себе збір, обробку та аналіз даних про злочини, правопорушення, зовнішні загрози та інші події та факти і пов'язані з ними явища з метою виявлення закономірностей та тенденцій з метою сприяння ефективному плануванню, прогнозуванню, прийняттю управлінських рішень та розробці стратегій для попередження, розслідування та протидії злочинності, тим самим підвищуючи рівень національної безпеки. Крім того, в умовах сьогодення актуальності набуває й ідея єдиного інформаційно-аналітичного простору безпекового сектору держави, що б дало можливість в єдиному аналітичному центрі обробляти всю інформацію стосовно ризиків національній безпеці

та який би отримував всю інформацію від ряду правоохоронних та інших державних органів.

Висновки. Кримінальний аналіз є невід'ємною складовою системи національної безпеки, оскільки він забезпечує глибоке розуміння тенденцій та закономірностей у протиправній діяльності. Це дозволяє органам безпеки та правоохоронним органам більш ефективно планувати свої дії, прогнозувати потенційні загрози та розробляти превентивні заходи. Завдяки систематичному збору та обробці даних, кримінальний аналіз сприяє оперативному реагуванню на загрози та підвищенню ефективності розслідувань, що в кінцевому результаті сприяє зниженню рівня злочинності та зменшує ризики національній безпеці держави. Крім того, кримінальний аналіз допомагає у формуванні стратегічних рішень на державному рівні, забезпечуючи обґрунтованість та ефективність політики у сфері безпеки. Використання сучасних технологій та методів аналітики підвищує точність і швидкість обробки інформації, що є критично важливим в умовах постійно зростаючих загроз. Інтеграція кримінального аналізу з іншими аспектами правоохоронної діяльності та міжнародне співробітництво у цій сфері підсилює здатність держави протидіяти транснаціональній злочинності та тероризму. Таким чином, кримінальний аналіз є ключовим інструментом забезпечення національної безпеки, який дозволяє не тільки ефективно реагувати на існуючі загрози, але й активно запобігати новим викликам. Розвиток цієї галузі, створення єдиного центру інформаційно-аналітичної обробки інформації, вдосконалення методології та вдосконалення, а подекуди і створення нормативно-правового регулювання та підвищення кваліфікації аналітиків є пріоритетними завданнями для забезпечення стабільності та захисту держави і її громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Boba, R. (2003). Problem Analysis in Policing. Washington, DC: Police Foundation. URL: <https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/reading/pdfs/problemanalysisinpolicing.pdf>
2. Scott, M.S. (2000). Problem-Oriented Policing: Reflections on the First 20 Years. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services. URL: <https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/reading/pdfs/Reflections-2.pdf>
3. Steven Gottlieb, Sheldon Arenberg, Raj Singh. (1994). Crime analysis from first report to final arrest. Alpha, Montclair, Calif. California.
4. Karim Vellani, Joel Nahoun. (2001). Applied crime analysis. Butterworth-Heinemann. United States of America.
5. Boba R. (2005). Crime Analysis and Crime Mapping. Thousand Oaks, CA: Sage.
6. Про Бюро економічної безпеки України. Закон України від 28.01.2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
7. Ratcliffe, J.H. (2007). Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders. US Department of Justice. Office of Community Oriented Policing Services. Washington, DC. URL: <https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/ric/Publications/cops-w0690-pub.pdf>
8. George A., Buck (proj. direct.), Robert Austin John, Hodges, Gary Cooper Kai, Martensen & Don Gagnon Michael, O'neal (1973). Police crime analysis unit handbook. U.S. Department of Justice National Institute of Justice U.S. Government Printing Office Washington. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/143486NCJRS.pdf>